Afdeling: Bestuur en Dienstverlening
Behandelaar: Visser, Peter
Telefoonnummer: **0642666521**

Voorstelnr. 2280
Barneveld,
Portefeuillehouder: B. Wijnne

☐ Ter kennisname naar de raad
Nummer beleidsproduct:

☐ Op overzicht Bestaand beleid (website)

Onderwerp: **Verslag studiereis naar Aarhus van 29 juni t/m 1 juli 2022**

Gevraagde beslissing:
1. Kennis te nemen van het verslag studiereis Aarhus 2022;
2. De raad te informeren over dit collegevoorstel middels plaatsing in rubriek B van de lijst van inkomende en uitgaande stukken van de gemeenteraad.

1. Inleiding
In januari 2022 is een studiereis aan de stad Aarhus in de regio Central Denmark geïnitieerd ter intensivering en concretiseren van de betrekkingen met deze regio. Voor deze studiereis zijn alle leden van het algemeen bestuur van Regio FoodValley en de Economic Board Regio FoodValley uitgenodigd. Wethouder Wijnne is als portefeuillehouder Foodvalley namens de gemeente Barneveld lid van het algemeen bestuur van Regio FoodValley en heeft door zijn bestuurlijke deelname deelgenomen aan deze studiereis in juni 2022.

De *Gedragscode politieke ambtsdragers gemeente Barneveld* schrijft voor dat een politiek ambtsdrager die het voornemen heeft uit hoofde van zijn functie een buitenlandse reis te maken te maken of is uitgenodigd voor een buitenlandse reis of werkbezoek op kosten van derden, vooraf toestemming nodig heeft van het bestuursorgaan waar hij deel van uitmaakt. Het gemeentelijke belang van de reis is doorslaggevend voor de besluitvorming. Indien het toestemming aan een bestuurder betreft, wordt de raad van de besluitvorming in het college op de hoogte gesteld. Hierbij dient de ambtsdrager informatie te verschaffen over het doel van de reis, de bijbehorende beleidsoverwegingen, de samenstelling van het gezelschap, de geraamde kosten en de wijze waarop van de reis verslag wordt gedaan.

In februari heeft u als college toestemming verleend aan de portefeuillehouder Foodvalley om deel te nemen aan deze reis. Nu de studiereis is afgerond heeft het regiokantoor Foodvalley een verslag van de studiereis opgesteld.

2. Beoogd effect
Het verschaffen van informatie over het doel van de studiereis naar Aarhus, de beleidsoverwegingen, de samenstelling van het gezelschap en de kosten.

3. Argumenten
De *Gedragscode politieke ambtsdragers gemeente Barneveld* schrijft voor dat de een politiek ambtsdrager in geval van een buitenlandreis moet informeren op welke wijze verslag wordt gedaan van de reis.

4. Kanttekeningen
De *Gedragscode politieke ambtsdragers gemeente Barneveld* schrijft enkel voor dat een politiek ambtsdrager moet informeren op welke wijze verslag wordt gedaan van de reis. Het is dus niet verplicht dit verslag zelf te delen. Om transparantie te bieden aan uw raad wordt ervoor gekozen het verslag te delen.

5. Financiën
De kosten voor de hotelovernachting in Aarhus zijn betaald door het regiokantoor. Deze kosten zijn €400 per kamer inclusief ontbijt. De reiskosten voor de busreis zowel heen als terug naar Aarhus zijn ook door het regiokantoor betaald.

6. Uitvoering
Voor de studiereis naar Aarhus is een programma opgesteld gericht op de thema's *Landbouwtransitie/de toekomst van landbouw*, *Voeding/gezondheid/eiwittransitie* en *Energietransitie*. In het verslag wordt de uitvoering van het programma uitgebreid beschreven.

7. Bijlagen

- Verslag Studiereis Aarhus

VERSLAG | STUDIEREIS

AARHUS

Algemeen Bestuur Regio Foodvalley en Economic Board Regio Foodvalley

Land:
DENEMARKEN

Datum:
29 JUNI - 1 JULI 2022

VERSLAG STUDIEREIS AARHUS 2022

Delgatie:
Algemeen Bestuur Regio Foodvalley en Economic Board Regio Foodvalley

Datum:
Woensdag 29 juni t/m vrijdag 1 juli 2022

INHOUDSOPGAVE

Deel 1 Terugblik programma **4**

1.1 Inleiding programma 4
1.2 Vervolg programma 5
1.2.1 Woensdag 29 juni 2022 5
1.2.2 Donderdag 30 juni 2022 12
1.2.3 Vrijdag 1 juli 2022 28

Deel 2 Evaluatie en vervolg **30**
2.1 Wat is inhoudelijk bijgebleven? Wat kunnen wij van de Denen leren? 30
2.2 Evaluatie 32
2.3 Contactpersonen 33

1 TERUGBLIK PROGRAMMA

1.1 Inleiding programma *'Taking international lead in the green transition'*

'Taking international lead in the green transition was de overkoepelende titel van deze studiereis en niet zonder reden gekozen. The Green transition verwijst naar de Europese Green Deal, het programma van de Commissie-Von der Leyen om klimaatverandering tegen te gaan. Een zeer actueel thema dat betrekking heeft op diverse (transitie) opgaven in beide regio's. Zowel in de Business Region Aarhus/East Jutland als in Regio Foodvalley wordt, vanuit eigen specifieke uitdagingen en accenten, volop gewerkt aan 'The Green Transition'.

Tijdens de voorbereiding is gekozen om het inhoudelijk programma te organiseren in parallelle sessies gericht op de volgende drie thema's:

1. Landbouwtransitie/de toekomst van landbouw
2. Voeding/gezondheid/eiwittransitie
3. Energietransitie

Er zijn meerdere redenen voor deze opzet:
- Het programma is kort (slechts 1 volle dag voor een volledig inhoudelijk programma), Door de groep op te splitsen kon in korte tijd meer inhoudelijke verdieping worden geboden dan door diverse thema's op 1 dag te behandelen.
- Kleinere groepen per thema dus meer interactie
- Diverse ervaringen binnen de groep en daardoor onderlinge uitwisseling van opgedane kennis, inspiratie en ervaringen.
- Door de deelnemers de keuze tussen diverse thema's aan te bieden, kon beter aangesloten worden bij persoonlijke interesses of werkgebieden.

Vooraf is aanvullend geïnventariseerd welke deelnemers nog behoefte/interesse zouden hebben in een side programma/meetings op maat. Bijvoorbeeld een kennismaking met een specifiek bedrijf of counterpart in Denemarken.
De volgende organisaties/deelnemers hebben hier gebruik van gemaakt:

- Marjolein de Jong, bestuursvoorzitter ZGV: bezoek aan Aarhus University Hospital
- Anne-Jo Smits en Cor Duim: Poultry Expertise Centre (Aeres Groep

Voor PEC was het overall programma wel interessant, maar (te) weinig aansluitend op hun eigen werk. In het programma lag de nadruk op plantaardige aspecten en niet op dieren/ pluimvee. De vrijdag werd daarom benut voor het ontmoeten van organisaties met potentiële samenwerkingsmogelijkheden voor het PEC. Later in dit verslag meer over beide bezoeken.

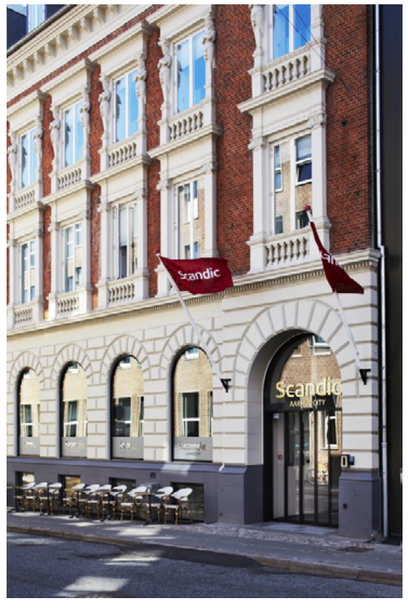
1.2 Verslag programma

1.2.1 Woensdag 29 juni 2022

Heenreis bus
Het was vroeg dag voor de deelnemers: om 7.30 uur vertrok de groep met een Deense bus van Todbjerg Busser naar het Scandic Hotel in Aarhus.

Na een lange, maar goede reis werd er efficiënt ingecheckt. Lang de tijd om bij te komen was er niet. Na een kwartier verzamelde de groep zich om gezamenlijk naar het Stadhuis van Aarhus te lopen.

Diner
De eerste avond was de delegatie van Regio Foodvalley uitgenodigd door de partners in de regio Aarhus/Eastern Jutland.

Deense delegatie Welcome Dinner

Deelnemer	**Organisatie**
Marcel Meijer	Mayor of Samsø Municipality
Lone Jakobi	Mayor of Odder Municipality
Michael Stegger	Mayor of Syddjurs Municipality
Torben Hansen	Mayor of Randers Munipality
Henning Haahr	CEO, Odder Municipality
Martin Østergaard Christensen	CEO, Aarhus Municipality
Lars Visbech Sørensen	CEO, Food & Bio Cluster Denmark
Anna Lund	CEO, Food Festival
Pia Lange Christensen	CEO, Visit Aarhus
Michael Jul-Nørup Pedersen	Regional representative, Danish Industry (representing 19.000 companies in Denmark)
Michelle Williams	Head of Institute, Aarhus University
Mie Ole Lauritzen	Head of Business Development and Partnerships, Food Nation
Lene Helbo Bachmann	Chief consultant, Norddjurs Municipality
Benjamin Holst	Chief of secretary, Business Region Aarhus
Søren Madsen	Community Manager, Agro Food Park

Het diner was verzorgd door restaurant Haervark en bereid met lokale en biologische ingrediënten. Zeer gezond, vakkundig en met trots gepresenteerd! Restaurant Hærværk

De openingsspeech van Deense zijde werd gegeven door Torben Hansen, burgemeester van Randers, gevolgd door een speech van de delegatieleider van Regio Foodvalley: Hans van der Pas.

OPENINGSSPEECH TORBEN HANSEN, BURGEMEESTER VAN RANDERS

Ladies and gentlemen
As chairman of the East Jutland Food Partnership and member of Business Region Aarhus it is a privilege to welcome all of you from Regio Foodvalley here in the Food Hub of Eastern Jutland.

Hopefully you are ready for a great feast this evening before you set out to explore different sites in Eastern Jutland tomorrow.Both the Netherlands and Denmark are bicycle nations. So in the spirit of this weekends Grand Depart of the Tour de France in Denmark, we have decided for you to explore East Jutland tomorrow on a bike.

Don't you worry. We will of course provide you with a specialized lycra outfit, Danish snacks and lots of water on the trip. Nah, one shouldn't joke about the hills in East Jutland. They are too steep for The Dutch, right? So instead you will get a short break from riding bicycles, while you visit Business Region Aarhus.

Although we do have in common that our countries are mostly flat and close to sealevel. However, what our countries lack in altitude, we compensate in our high ranking food products. We are pleased to welcome you to our region these next couple of days (pause).

Business Region Aarhus consists of 12 munipalities in the eastern part of Jutland. This region houses one million inhabitants and half a million workplaces. We are the second biggest Business Region and even though the region only houses one out of six Danes, it is actually producing one third of the Danish food export. The region is truly the heart of the Danish food cluster with the strongest concentration of agrifood competences along the whole food chain in Europe. With this in mind it seemed obvious that the national cluster for Food and Bio-ressources located its headquarter in Aarhus – more precisely in Agro Food Park.

Tomorrow some of you will visit Agro Food Park, where you can get a sense of this unique concentration of leading agricultural and food-related compa-nies, producers and research institutions. Lars Visbech, CEO of Food and Biocluster Denmark, will later tonight enlighten us in the new cluster structure in Denmark and how this can contribute to the future collaboration (pause).

Business Region Aarhus have indeed very strong companies, institutions and knowledge in the whole value chain from farm to fork. The Danish food industry is therefore well aware of its impact – not only on the Danish social economy, but also on the CO2-emission. Therefore it is, needless to say, expected that the Danish food industry will be a frontrunner in the green transition.

The Danish food industry is already quite ambitious on the matter and have a vision to become climate neutral by twenty-fifty (2050), while sustaining the same level of food production. And the large multinational food companies – such as Arla and Danish Crown – have stated a common goal of reducing carbon footprint within the industry. For this to happen the entire food chain has an important role to play if we are to reach these goals. We need to bring relevant actors together with the purpose of sharing knowledge and finding sustainable solutions.

Today we have gathered some of the Danish actors who can contribute – in collaboration with food and agricultural companies - to a climate neutral food industry in Denmark. So thank you for participating this evening.

The Danish government is aware of the possibilities for a sustainable food system and has recognized the huge potential of sustainable proteins to drive down agricultural emissions.

Meanwhile Aarhus University has not been sitting on their hands. Green proteins are one of the areas in which Aarhus University has already taken a strong position such as extracting sustainable proteins from grass, insects and seaweed.

However, we are bound to seek solutions else where to get different point of views at the challenges we are facing towards green transition.

Our visit to Regio Foodvalley in november twenty-nineteen (2019) was a step in the right direction. The collaboration gathers know-how and can become a vital contribution towards a sustainable food system and perhaps even broader perspectives into climate neutral solutions.

Furthermore a report from twenty-twenty (2020) shows that the Netherlands and Denmark have some of the strongest food ecosystems in regard to making smart-climate solutions towards the food industry. It shows that interaction between companies, research institutions and public stakeholders are vital and it entitles us to keep collaborating closely across boarders.
Such opportunities should not go to waste (pause).

Last week a Danish delegation led by the Crown Prince Couple visited the Netherlands. We are therefore in close collaboration not only between Regio Foodvalley and Business Region Aarhus. Our countries are in many ways similar and it gives us the opportunity to benefit from each others experiences and expertise. We are therefore pleased to finally welcome you after two years with COVID-19. We are looking forward to show you our field of expertise in East Jutland.

I'm certain that the following days will give you insight as to how our companies and institutions in Business Region Aarhus are working towards more climate friendly food products and reducing our carbon footprint in East Jutland.

I hope your visit to Business Region Aarhus will give valuable inspiration, time for exploring and perhaps even bring new collaborations to the table.

We are looking forward hosting you and wish you all a wonderful time here in Business Region Aarhus.

Tonight you will be served a feast prepared by restaurant Hærværk (in translation: Ravage).The restaurant is known for using local food ingrediens and products from the region. I'm certain that they can explain more accurately what you will find on your plate tonight.

Welcome to East Jutland!

OPENINGSSPEECH HANS VAN DER PAS, DELEGATIELEIDER REGIO FOODVALLEY

Thank you mayor Torben Hansen. On behalf of the Regio Foodvalley and the Economic Board Regio Foodvalley, I want to thank all of the representatives from East Jutland, present here today, for this warm welcome and for hosting this dinner!

I also want to thank Business Region Aarhus for getting us here today, because that has been quite a challenge. KLM cancelled our return flight, the trains were fully booked and somehow there were no busses available in the Netherlands! But luckily Todbjerg Bus company from Denmark was able to bring us here! We had long, but nevertheless, quite a nice trip. Again many thanks!

Next to our delegation and the delegation from East Jutland, we also have some special guests with us tonight: our ambassador to Denmark, Rob Zaagman and Renske Nijland from the Dutch Embassy. And two guests from our Swedish partner-region Østergøtland Anna Jakobson and Maria Kælming. Also present is Martin Scholten from Wageningen University & Research. He is partly here in Aarhus, and will tell us more about his work later this evening. Good that you are here with us this evening as well as tomorrow!

We are here with a diverse group of representatives from government, education & research institutions and companies. Regio Foodvalley is a framework of cooperation; involving eight municipalities and situated in two provinces, Utrecht and Gelderland, with altogether around 350.000 residents. We facilitate and stimulate cooperation between educational institutions and businesses in the region. Educational institutions in the region include, besides Wageningen University & Research, several universities of applied science and schools of secondary vocational education, of which we have several representatives here today.
Besides the Agro food sector, our region accommodates many other types of businesses, organizations and innovative SME's. In particular, the service sector, ICT companies, the metal processing industry and the transport and logistics sector are also strongly represented in our region.
We work intensively together with the aim to be an internationally leading region in Agrofood. However, our regional efforts are not exclusively limited to agrofood. Our regional cooperation includes the following seven themes: Agriculture, Food, health and protein, Energy transition, Human Capital and Labour market, Innovation clusters and Circulair economy, Mobility and Quality of living.

We are committed to continue and strengthen the cooperation between our two regions. After two years of Covid I think the momentum is right to re-confirm our cooperation. We are in the middle of major and urgent transitions: climate, ecology, energy, food and health. The current war in Ukraine is having not only terrible humanitarian consequences, but also significant global impacts on the energy- and food security.

"Taking international lead in the green transition": A very good title for this study visit. One of the themes of tomorrows program is the future of farming, a topic which is more pressing than ever in the Netherlands and in our region. Perhaps you've heard or read about it recently.
Drastic action is needed in large parts of the Netherlands to meet EU-rules on nitrogen-based pollution. The aim of the recently presented plan from the minister for Nature and Nitrogen is to cut total nitrogen emissions by 50% in 2030. The consequence of this plans is that significant amount of farms will have to close to combat nitrogen pollution. The coming year it is up to the provinces, together with the regions like ours, to make a concrete plan to meet this aims and to try to find a sustainable perspective for the future of farming. As you can probably imagine, this news had major impact on the farmers and agricultural sector in the Netherlands.

Also in our region, where agriculture is such an important pillar in the regional economy. This policy will not only affect farms, but also many innovative companies in and around the food sector in our region. So we hope to get inspired and be able to share some thoughts with our Danish partners during the program tomorrow!

Although specific challenges in our country may differ, as Torben Hansen just mentioned in his speech, our countries and regions are similar in many ways. And this offers a solid foundation for long term cooperation.

A first concrete example of our cooperation is that the past months, a working group consisting of colleagues from Regio Foodvalley, Business Region Aarhus and Regio Ostergotland have been busy preparing a
joint project proposal on protein transition. The coming months they will continue to work on this, build a consortium, including cluster organizations and finding EU funding possibilities. I am looking forward to hearing more about the development of this project later this year.

This is a first concrete example of our cooperation, but certainly not the last. I am convinced that our regions have a lot to offer to each other and to Europe! So let's take the lead in the green transition, together!

Thank you.

Na deze inspirerende start waren er gedurende de avond nog bijdragen van:

- **Rob Zaagman**, Ambassadeur van het Koninkrijk der Nederlanden in Denemarken
Rob Zaagman is een zeer ervaren diplomaat met een lange staat van dienst. Hij vertelde dat deze studiereis zijn laatste officiële bezoek in functie als Ambassadeur is. Hij gaat Denemarken in augustus verlaten om met pensioen te gaan. Bijzonder dat ambassadeur Zaagman niet alleen deze avond, maar het gehele bezoek heeft deelgenomen aan de studiereis van Regio Foodvalley! We zijn blij met de toezegging dat de ambassade in Kopenhagen de verdere samenwerking tussen beide regio's zal blijven ondersteunen waar mogelijk.

- **Martin Scholten**, strategisch adviseur WUR en ongeveer een week per maand werkzaam in Aarhus.
Martin Scholten vertelde over de intensieve samenwerking tussen de WUR en de Universiteit van Aarhus. Met name het START initiatief waar hij momenteel aan werkt. Martin is vanuit Aarhus University kwartiermaker van het Centre for Sustainable Agrifood Systems (START). De samenwerking met Denemarken is een strategisch speerpunt voor de WUR. Deze samenwerking is gebaseerd op de wereldwijde uitdagingen zoals opgenomen in de Sustainable Development Goals (SDG's) (link opnemen). Met name de doelen die gaan over landbouw en voedselsystemen: een systematische groene transitie is cruciaal om voedzame voeding te kunnen blijven veiligstellen op duurzame wijze. Via START is nu een interdisciplinaire samenwerking tussen academici uit alle universiteiten in Denemarken en met internationale partners gefaciliteerd.

- **Lars Visbech Sorensen**, CEO van het Food and Bio Cluster Denmark vertelde op hoofdlijnen over het werk van Food & Bio Cluster Denmark (voor meer informatie zie programma donderdagochtend thema's 1 en 2)

- Het diner werd afgesloten door **Marcel Meijer**, burgemeester van het eiland Samsø
De geboren Nederlander is sinds 2014 trotse burgemeester van het eiland Samsø. Marcel lichtte het programma toe en ging met name in op 'zijn' eiland, waar een deel van de groep donderdag het energie transitie programma komt volgen. Voor de liefde ging hij naar Denemarken in 1992. Hij werkte achtereenvolgens bij een slachthuis, werd actief bij de vakbond en voor de Sociaal democraten. Dat was de start van zijn politieke loopbaan in Denemarken. Hij werd gemeenteraadslid en later fractievoorzitter op Samsø. Na de verkiezingen in 2013 werd hij gekozen tot burgemeester. In november 2017 werd hij herkozen voor een tweede ambtsperiode. Een uniek verhaal, evenals het verhaal van het eiland Samsø. Hierover meer bij het verslag over het thema energie transitie.

1.2.2 Donderdag 30 juni 2022

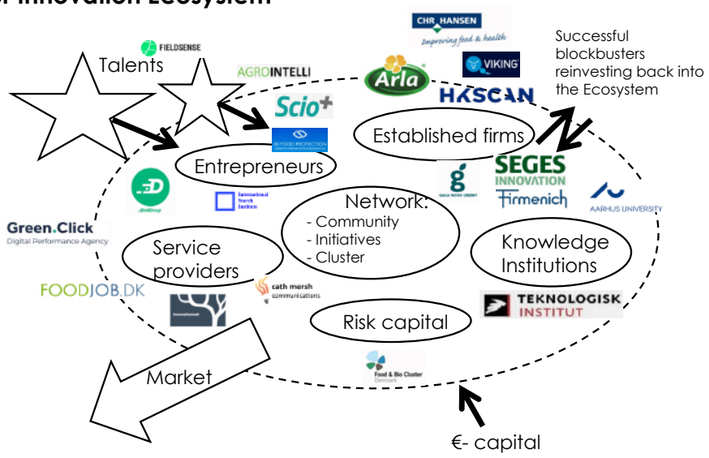
Ochtendprogramma thema's 1 en 2 [1]
Landbouw en voeding/gezondheid/eiwittransitie

De twee thematische programma's Landbouwtransitie en Voeding/gezondheid en eiwittransitie hadden een gezamenlijk ochtendprogramma omdat het werk van veel organisaties zich bevindt op het snijvlak van Agro en Food.

Agro Food Park
Om 8.00 uur vertrokken groep 1 en 2 per bus naar het Agro Food Park.

Søren Madsen, Community Manager Agro Food Park leidde het ochtendprogramma in en vertelde over het Agro Food Park. Het Agro Food Park is een Campus van 115ha exclusief voor Agro en Food. Er werken ruim 1250 mensen in diverse bedrijven en kennisinstellingen.

Our Innovation Ecosystem

Er zijn meer dan 80 bedrijven gevestigd op het Agro Food Park verspreid over zes gebouwen.

Six buidlings +80 companies

1 Alle presentaties zijn beschikbaar voor alle deelnemers

De incubator van Agro Food Park helpt start ups op het gebied van landbouw en Voeding om verder te komen en op te schalen.

Ecosystem++ Business Region Aarhus

One of Europe's highest density of food value chain expertise within a one-hour drive

Food and Bio Cluster Denmark
Lars Visbeck Sørensen, CEO van Food and Bio Cluster Denmark (FBCD)

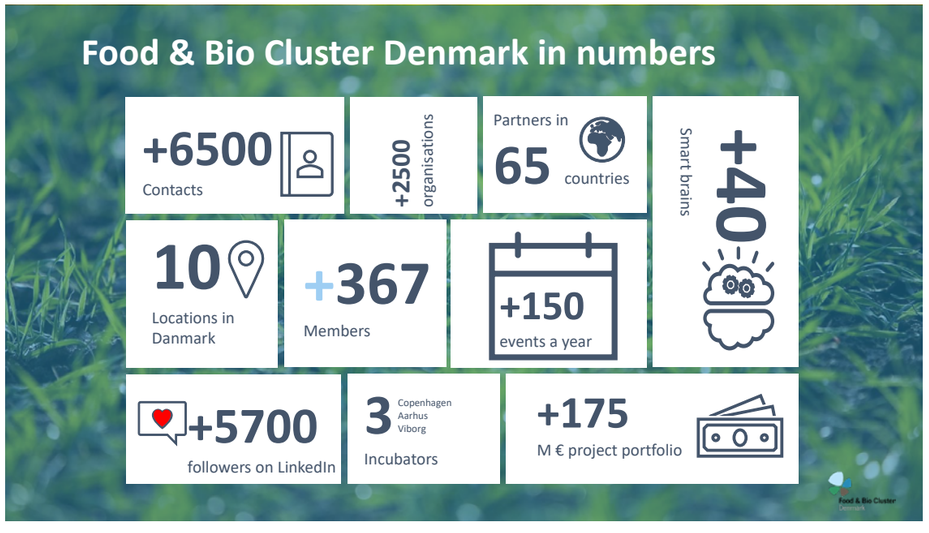
Hoofdpunten uit deze presentatie:

- De Deense overheid heeft een bewuste keuze gemaakt voor Voeding en Natuurlijke hulpbronnen (Food and Bioresources) door deze thema's aan te wijzen als dé Deense sterke proposities.
- Daaruit volgde de keuze om het Food & Bio Cluster Denmark aan te wijzen als nationaal cluster in 2020. Dit cluster is het gevolg van een fusie tussen 4 kleinere organisaties.
- FBCD is vertegenwoordigd in heel Denemarken.
- Meer dan 60% van de activiteiten van FBCD vindt plaats in Business Region Aarhus
- De Missie van FBCD is het versterken van kennis gedreven innovatie en samenwerking over de gehele keten, zowel nationaal als internationaal. Daarnaast wil FBCD het startpunt zijn voor bedrijven en kennisinstellingen m.b.t. netwerken, innovatie, business development en financiering.
- De drie hoofddoelen van FBCD zijn: het bieden van duurzaam, gezond en veilig voedsel voor een groeiende wereld populatie, het optimaal benutten van technologische mogelijkheden zoals digitalisering, automatisering en biotech en het zorgen voor een duurzame groene transformatie van het cluster richting energie- en klimaatneutraal.
- FBCD kent een lidmaatschaps model en biedt diverse diensten aan hun leden. (denk aan kennis/advies, bemiddeling in partnerschappen, events, projectontwikkeling, netwerken en toegang tot financiering)
- FBCD heeft een zogenaamd 'operator agreement' met Business Region Aarhus. Dit betekent dat FBCD een aantal activiteiten voor en namens de Regio Aarhus organiseert waaronder het voorbereiden en organiseren van een internationale conferentie in 2023 in samenwerking met Regio Foodvalley (zie ook follow up/vervolg)

FBCD richt zich op de gehele keten ‘From Farm to Fork’

- Een voorbeeld van een recent gecoördineerde aanvraag door FBCD is het projectvoorstel Plant2Food, een project wat ingediend is voor financiering bij de Novo Nordisk Foundation. De WUR is tevens één van de partners in dit consortium. FBCD heeft de gehele begeleiding van dit traject gedaan, van het opstellen van de aanvraag, tot het vormen van het consortium en het tijdig indienen. Na de zomer (september) hoort het consortium of deze aanvraag is gehonoreerd.
- Naast de lidmaatschappen zijn project subsidies een belangrijke inkomstenbron voor het FBCD. Ze hebben inmiddels een indrukwekkend project portfolio van +/- 175 miljoen euro opgebouwd.
- Inkomstenbronnen FBCD: projecten met financiering/subsidies vanuit Denemarken, projectsubsidies vanuit private fondsen en donaties, EU projecten/financiering, consultancy opdrachten, lidmaatschap gelden, netwerkvorming en het fungeren als sparring partner/ adviseur en begeleider.

SEGES Innovation
AGRIFOODTURE- Ivar Ravn - SEGES innovation

SEGES Innovation is een private, onafhankelijke non profit R&D organisatie. In Denemarken is SEGES de leidende organisatie op het gebied van landbouw, kennis en innovatie. Seges werkt echter niet alleen nationaal, maar ook internationaal. Seges bouwt een brug tussen onderzoek en landbouw in de praktijk. Innovatie, commercieel succes, milieu/klimaat/energie en dierenwelzijn gaan bij Seges innovation hand in hand.

Seges innovation houdt zich bezig met alle aspecten van landbouw en agrarisch bedrijfsmanagement. Van gewassen tot veehouderij tot financiering, innovatie tot maatwerk in software toepassingen, training en opleiding voor de landbouw sector tot business modellen en bedrijfsstrategieën.

Seges innovation is tevens het bedrijf achter de Deense denktank ‘Future Farming’. In deze denktank werkt Seges aan het identificeren en onderzoeken van de trends in landbouw, voedsel productie en consumenten gedrag op basis waarvan ze de richting en toekomstige ontwikkelingen en de landbouw bepalen, inzetten en begeleiden. Ze zoeken dialoog, interactie en samenwerking met stakeholders. Zowel binnen de landbouw als de Food sector maar ook daarbuiten. Met research, digitale oplossingen en commitment helpt Seges om bedrijven verder te ontwikkelen en samen goede resultaten te bereiken.
Seges bestaat om boeren en de agrarische sector uit te rusten met de best mogelijke tools, up to date kennis en de beste advisering.

Afdelingen Seges:
- Klimaat: Seges centrum voor klimaat en duurzaamheid
- Data gedreven management en software
- Gewassen en milieu
- Onderzoekscentrum voor zuivel en rundvee
- Onderzoekscentrum voor varkens en varkenshouderij

Kennisdeling en impact
Seges innovation staat open voor het delen van kennis. Zij delen kennis, methoden en innovatieve oplossingen. Het is mogelijk om oplossingen, ontwikkeld door Seges te (laten) implementeren in Nederland.

De overkoepelende ambitie van Seges innovation is om praktisch toepasbare oplossingen te ontwikkelen, ten gunste van boeren, bedrijven en samenlevingen wereldwijd. Seges werkt richting een klimaatneutrale Deense landbouw sector in 2050 (zero carbon emissions)

Uiteraard kwam in de presentatie van Ivar Ravn het onderwerp stikstof aan bod. Ivar vertelde over een systeem voor emissieberekeningen dat door Seges ontwikkeld wordt waardoor het mogelijk is op individueel bedrijfsniveau nauwkeurige berekeningen uit te voeren. Hier werd met belangstelling op gereageerd en biedt kansen voor uitwisseling en kennisdeling. (zie follow up)

Biologische landbouw en eiwittransitie

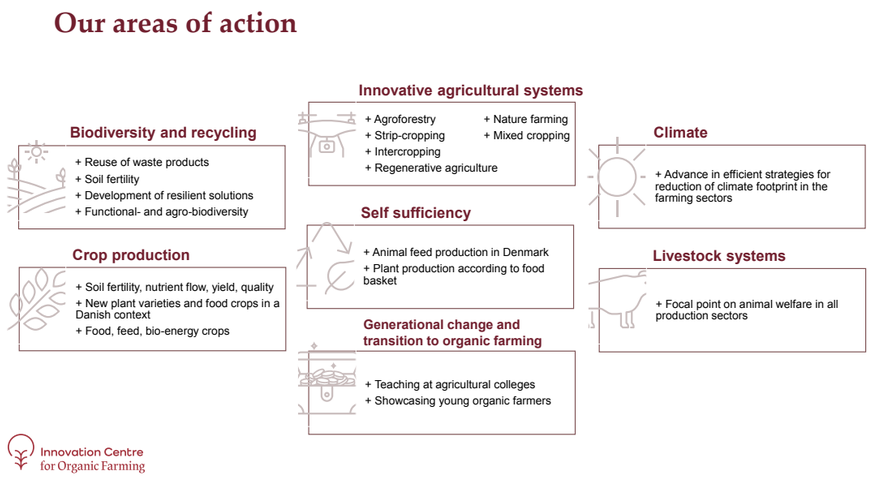
The Organic Way: The transition to a more plant based diet

Kirsten Holst, CEO Innovation Centre for Organic Farming

De organisatie Innovation Centre for Organic Farming, geleid door Kirsten Holst richt zich uitsluitend op de ontwikkeling van biologische landbouw in Denemarken. Ze hebben 45 medewerkers en hun thuisbasis is het AgroFoodpark. De organisatie is opgericht als onafhankelijke non profit in oktober 2021. Het is een samenvoeging van OrganicDenmark en de Deense landbouw en voedsel autoriteit. Gezamenlijk vormen ze nu een nieuw R&D centrum voor het ondersteunen van groei en duurzaamheid van biologische landbouw

Taken:

- Kennis delen en verspreiden over biologische landbouw door R&D
- Statistieken verzamelen en kennis verspreiden over de (staat van) biologische landbouw in Denemarken. Dit ter promotie van de sector op basis van techniek, economie en klimaat.
- Bijdragen aan de groei en betrouwbaarheid van de sector
- Het leveren en demonstreren van klimaat bewuste en slimme landbouw oplossingen om te helpen de klimaat doelen richting 2050 te behalen.

Het innovatie centrum voor biologische landbouw werkt samen met de volgende partners:

- Biologische boeren
- Lokale landbouw adviseurs
- Universiteiten en andere onderwijs organisaties
- Bedrijven in de food productie en verwerking
- Gemeenten en regionale overheden
- Internationale organisaties

De strategie van Kirsten Holst omschrijft ze zelf als 'The Organic Way' en heeft de volgende speerpunten:

- Vind en implementeer oplossingen in en door samenwerking
- Kijk naar de gehele keten
- Nieuwe strategieën en methodologieën ontdekken en toepassen leuk en uitdagen maken. 'Innovation is fun'
- Focus op innovatie en gezamenlijke doelstellingen
- Werken om kennis te versterken voor een plantaardig, biologisch voedselsysteem van Farm to Fork

Als voorbeeld van een van hun projecten noemt Kirsten het centrum voor een plantaardige en biologische toekomst. Een samenwerking tussen Organic Denmark en de Vegetarian Society of Denmark. Gezamenlijk werken zij aan waarde toevoeging door dialoog, kennis en door diverse projecten op te zetten. Dit centrum voor plantaardige biologische toekomst heeft nu al 11 projecten in uitvoering en 1 expositie.

Kirsten werd onlangs genoemd in een artikel in de Groene Amsterdammer over de biologische landbouw in Denemarken:

Biologisch Denemarken

De Ø van økologisk

Door te praten met boeren, samen te werken met supermarkten en 'emp
in de politiek hebben belangenorganisaties van Denemarken Europa's k
biologische landbouw gemaakt. 'Hou mensen ideeën voor, geen ideolog

Marieke Rotman

29 juni 2022 – verschenen in nr. 26

Food Nation
Presentatie door Mie Ole Lauritzen,
Hoofd van business development en partnerships

Food Nation is een publiek private (triple helix) samenwerking, opgericht door de Deense overheid en door enkele grote private organisaties en bedrijven. Foodnation is de toegangspoort tot informatie over de Deense landbouw en Food sector. Food Nation verspreidt statistieken, informatie en bewustzijn over Denemarken als Food Nation en koploper in innovatie, duurzaamheid en effectieve food oplossingen.
Food Nation heeft twee bezoekerscentra, 1 in Kopenhagen en 1 in Aarhus waar delegaties, groepen en bedrijven verwelkomt kunnen worden om een introductie/presentatie te krijgen over Denemarken als 'Foodnation'

Wat maakt het Deense food en landbouw cluster uniek? Samenwerking, kwaliteit en duurzaamheid, aldus Mie Ole Lauritzen. Het behouden van de hoge kwaliteit van de Deense landbouw en voedselproductie zit in het DNA van de Deense Food sector. Daarnaast de hechte relaties tussen onderzoek, bedrijfsleven en publiek private organisaties. Deze krachtige triple helix samenwerking vormt het fundament van het unieke Deense proces voor het oplossen van uitdagingen door toegepaste kennis en innovatie. Denemarken kijkt continue naar nog betere oplossingen om uitdagingen en opgaven aan te pakken en denkt en werkt altijd over de gehele keten. Van duurzame landbouw tot het tegengaan van voedselverspilling.

Leuke bijkomstigheid is dat de Deense kroonprins Prins Frederik beschermheer van Food Nation is.

Indruk van de presentatie van Mie Ole Lauritzen:
- Een interessante en inspirerende presentatie
- Sterke profilering van Denemarken als Food Nation met visie op de toekomst en een boeiende terugblik naar de geschiedenis van de Deense landbouw en food sector.

Lunch
Na deze presentatie volgde een heerlijke, wederom gezonde, lunch op het Agro Food Park.
De deelnemers die gekozen hadden voor het volgen van het landbouw programma werden met de bus naar het Centre for Circulair Bioeconomy gebracht in Foulum, op ongeveer een uur rijden vanaf Aarhus.

Middagprogramma Thema Landbouw

Deelnemers middagprogramma Landbouw

Deelnemer	**Organisatie**
Renske Nijland	Nederlandse Ambassade Kopenhagen
Gerard van Deelen	Wethouder gemeente Scherpenzeel
Nico van Doorn	Adviseur Provincie Gelderlarnd
Cor Duim	Poultry Expertise Center (Aeres Groep)
Anne-Jo Smits	Poultry Expertise Center (Aeres Groep)
Bennie Wijnne	Wethouder gemeente Barneveld
Erik-Jan Bijleveld	Wethouder gemeente Wageningen
Henk Kievit	Lector Christelijke Hogeschool Ede
Martin Scholten	Wageningen University & Research

Centre for Circulair Bioeconomy Foulum (Aarhus University)
Dit centrum is opgericht in 2017 door Aarhus University. In dit centrum wordt baanbrekend interdisciplinair onderzoek verricht. Op dit terrein beschikt de Universiteit over unieke onderzoeksfaciliteiten. Een cruciaal element van dit werk is de hechte samenwerking tussen internationale bedrijven en organisaties in de biobased economy. De projecten en onderzoeken zijn verdeeld tussen zeven aandachtsgebieden om alle delen van de circulaire economie te kunnen omvatten. Van biomassa tot product ontwikkeling, testen en recycling. Een ander belangrijk aspect waaraan gewerkt wordt zijn de economische en sociale aspecten van biobased economy

De groep kreeg een rondleiding met toelichting over de volgende drie test locaties:
- Meerjarige gewassen: conversie van land naar meerjarige gewassen: een win win strategie voor biomassa opbrengst, vastlegging van organische koolstof in de bodem, vermindering van het uitlekken van nitraat
- Bioraffinaderij demonstratie locatie. Hier wordt gewerkt aan de ontwikkeling van nieuwe voedings ingredienten die bijdragen aan duurzame dier houderij
- Biogas experiment: hier worden biogas experimenten op grote schaal getest en ontwikkeld.

Cold Hand Winery
Het middagprogramma werd afgesloten met een bezoek aan de Cold Hand Winery in Randers. Dit bezoek was persoonlijk aanbevolen door de burgemeester van Randers, Torben Hansen. Deze wijn wordt gemaakt van Deense appels (en andere vruchten) en heeft diverse prijzen gewonnen in Europa.

Middagprogramma Thema Voeding/gezondheid/eiwittransitie

Deelnemers middagprogramma Voeding/gezondheid/eiwittransitie

Deelnemer	**Organisatie**
Sanne van Laar	Programmamanager Eiwittransitie Regio Foodvalley
Marjolein de Jong	Voorzitter Ziekenhuis Gelderse Vallei
Maud Hulshof	Wethouder gemeente Wageningen
Hans van der Pas	Burgemeester gemeente Rhenen
Susanna Butterman	World Food Centre
Victoria Simonsz-van Krieken	Economic Board Regio Foodvalley/organisatie
Sanne van der Hoef	Economic Board Regio Foodvalley/organisatie
Maria Källming	CEO Vreta Kluster, Sweden
Anna Jacobson	Regio Ostergotland, Sweden
Mariken Fellinger	Manager Regio Deal Foodvalley

Het programma van dit thema werd vervolgd op het Agro Food park

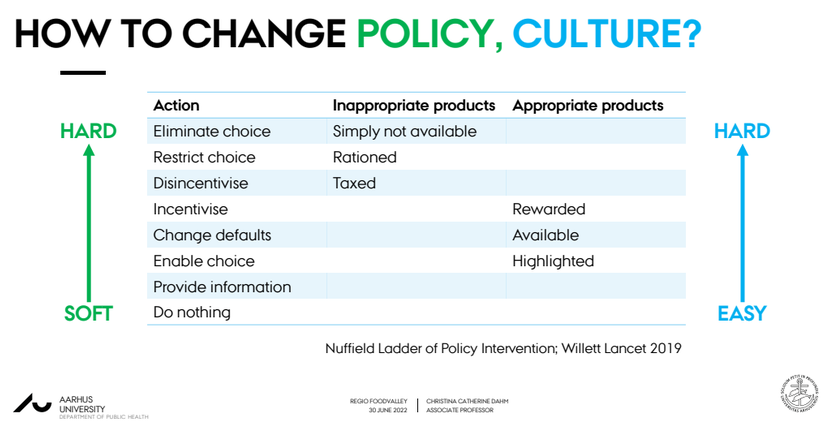
Christina Dahm - Aarhus University
Christina Dahm, epidemioloog en verbonden aan de Aarhus University kwam haar kennis delen met een presentatie getiteld:

'Food and Public Health: Can a sustainable diet be healthy?

Hiermee legt ze de verbinding tussen voeding en gezondheid

Christina begon haar presentatie met inzicht in statistieken/analyses over doodsoorzaken, risicofactoren en uitgaven aan gezondheidszorg en legde de relatie met (gezonde) voeding.

Ze vergeleek doodsoorzaken wereldwijd in 1990 en 2019. In Denemarken (en ditzelfde geldt voor Nederland) hebben de meeste ziektes een direct verband met leefstijl ('lifestyle' ziektes) De voeding/het dieet is hierbij een grote risico factor. Opvallend is dat in Denemarken het bewustzijn en de toepassing van gezonde voeding heel groot is, maar roken wel de nr. 1 risico-factor voor ziektes en uiteindelijk voor doodsoorzaken is. Vervolgens ging Christina in op Food and climate change.

De lancering van het EAT-Lancet rapport leverede wereldwijd veel publiciteit op. Aan dit grote project werkten 37 internationale wetenschappers mee. Via rekenmodellen kwamen zij tot een gezond en duurzaam menu voor 2050. Het goede nieuws is dat het mogelijk moet zijn in 2050 10 miljard wereldbewoners gezond en duurzaam te voeden binnen de grenzen van de aarde. Het minder goede nieuws is dat er wel heel wat verandering nodig is om daar te komen. Maar daar is volgens de commissie Lancet nog 30 jaar de tijd voor. Nieuw aan dit rapport is dat er voor het eerst een inschatting is gemaakt wat de ecologische grenzen voor de wereldwijde voedselproductie zijn.

Het 'healthy global reference diet' bestaat uit veel groenten, fruit, noten, volkoren granen en heel weinig vlees.

ISI Food Protection
Het volgende onderdeel ging over voedselveiligheid. Dieter Elsser-Gravesen is met zijn bedrijf ISI food protection gevestigd op het Agro Food Park. Hij kijkt naar de nieuwe duurzame voedsel trends (plantaardig) vanuit een heel ander perspectief: microbiologie en ziet daarin de volgende uitdagingen.

- Microbiologisch worden vaak hogere aantallen gemeten in plantaardige dan in dierlijke producten of grondstoffen. Plantaardige producten bevatten meer sporen van schimmels en bacteriën.
- Hij benadrukte in zijn presentatie het belang van voedselveiligheid en het uitgebreid laten testen van nieuwe, veelal plantaardige voedingsproducten of ingrediënten. Er is nog veel minder kennis aanwezig over de verwerking van deze producten (bijvoorbeeld bij verhitting) dan over diverse dierlijke grondstoffen en producten.
- Daarnaast ligt de focus veelal op innovatie en is er vaak beperkte tijd voor productontwikkeling. De risico's zijn vooral van toepassing op plantaardige zuivel alternatieven. Uit diverse tests is gebleken dat nog lang niet al deze plantaardige alternatieven veilig zijn en vaak nog schadelijke bacteriën bevatten. Dieter Elsser houdt een pleidooi voor meer bewustzijn en kennisdeling over voedselveiligheid en het belang van testen.

Arla Innovation Centre
Na deze presentaties volgde een wandeling naar het Arla Innovation Centre.
Bij Arla werd de groep bijgepraat door Maria Holm Christiansen over het nieuwe plantaardige merk van Arla: Jörd

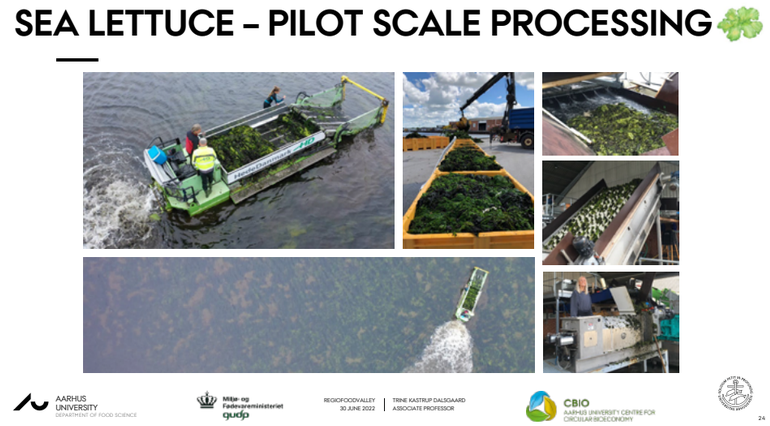

Arla is gestart met de ontwikkeling van Jörd omdat in de afgelopen jaren een toenemend aantal consumenten op zoek zijn naar plantaardige producten. Arla gaf een inkijk in het ontwikkelingsproces van Jörd en liet de groep twee smaken havermout drank proeven. (naturel en Hennep)

Trine Kastrup Dalsgaard - Aarhus University
Het programma werd afgesloten met een bezoek aan Aarhus University, dat met de landbouw/ voedingstechnologie afdeling een vaste waarde is voor het Agro Food Park

Trine Kastrup Dalsgaard informeerde ons over een plantaardige voeding/eiwittransitie vanuit een wetenschappelijk perspectief. Hoe wordt er vanuit de wetenschap naar gekeken?

Trine lichtte in haar presentatie diverse projecten en onderzoek op het gebied van duurzame eiwittechnologie toe.

Thema 3 Energietransitie

Deelnemers Thema Energietransitie

Deelnemer	**Organisatie**
Rob Zaagman	Nederlands Ambassadeur in Denemarken
Carolien Huisman	Programmamanager Circulair Regio Foodvalley
Jan Jacob van Dijk	Vicevoorzitter Economic Board Regio Foodvalley, Voorzitter RvB COG Vallei & Gelderland Midden
Willem Kuijsten	Lid Economic Board/CFO Phycom
Pieter Oudenaarden	Lid RvB Christelijke Hogeschool Ede
Martin Ruiter	Voorzitter Economic Board Regio Foodvalley, ondernemer
Arnold Versteeg	Wethouder gemeente Ede
Rick van der Woerd	Ondernemer

Het programma energietransitie vond plaats op Samsø, een eiland op een uur varen van Aarhus. Het Deense eiland Samsø is kleiner dan Schiermonnikoog, maar wereldwijd bekend. In tien jaar tijd stapte Samsø van fossiele brandstof over op zelf opgewekte, hernieuwbare energie. Reden genoeg om inspiratie op te doen en te horen (en zien) hoe dat is gelukt. Het eiland telt 3.724 inwoners en leeft van het toerisme, de landbouw en het leveren van groene stroom.

Het programma startte bij de Energy Academy waar de groep werd ontvangen door Søren Hermansen. Søren is directeur van de Samsø Energy Academy.

Zijn missie is om aan te tonen dat het mogelijk is een energie neutrale samenleving te creëren én 100% gebaseerd op lokaal geproduceerde duurzame energie. Hij beschouwt de energie-transitie niet alleen als een technische transitie, maar ook als een sociaal proces waarbij lokale betrokkenheid, draagvlak en eigenaarschap essentieel zijn. Zijn werk is ook in het buitenland niet onopgemerkt gebleven. Hij ontving in 2008 de prestigieuze benoeming 'Hero of the Environment' door Times Magazine en in 2009 volgde de Gothenburg award de zogenaamde Nobel prijs voor het klimaat/milieu en nog diverse andere (inter) nationale prijzen.

In een periode van 10 jaar is het eiland Samsø volledig zelfvoorzienend geworden in het gebruik van duurzame enerige. Het volgende doel is het stoppen met het gebruik van fossiele brandstoffen in 2030. De energie academie van Samsø heeft de ambitie inmiddels verbreed naar een breder duurzaam perspectief gebaseerd op de 17 sustainable development goals van de Verenigde Naties. Samsø wil een praktisch voorbeeld zijn van de energietransitie en zelfs van een volledig duurzame transitie met als doel een inspiratie te zijn op regionaal, nationaal en zelfs internationaal niveau.

Op het eiland wordt dus gewerkt aan de energietransitie op basis van economische ontwikkeling i.p.v. uitsluitend op basis van klimaat doelstellingen. Søren Hermansen gaf nog het voorbeeld van een slachterij die moest sluiten, met als gevolg 100 werklozen. Vervolgens is daar een plan voor ontwikkeld zodat met dat plan (energietransitie) ook die 100 werklozen weer werk hadden.

MEER LEZEN OVER SAMSØ?

Dit is Samsø, het bijna fossielvrije eiland - OneWorld

Home » Energiakademiet

https://unfccc.int/climate-action/un-global-climate-action-awards/climate-leaders/samso

Bij hun bezoek aan de Energie Academie was er uitgebreid gelegenheid om met elkaar het gesprek aan te gaan over de energietransitie in Samsø maar ook om ervaringen uit te wisselen en vragen te stellen vanuit Regio Foodvalley.

Na al deze informatie was er tijd voor een lunch met prachtig uitzicht. Tijdens de lunch informeerde Jan Jacob van Dijk Søren Hermansen over de energietransitie met bijbehorende uitdagingen in onze regio en in Nederland.

In de middag werden enkele projecten bezocht om ook daadwerkelijk beeld te krijgen wat er gedaan en gerealiseerd is op Samsø.

De volgende sites werden bezocht:

- Een bezoek aan het SMILE grid project. Een Europees project mede gefinancierd door het programma Horizon 2020.
  Een Smart grid is een electriciteits netwerk dat automatisch kan monitoren en in staat is zelf de veranderingen in aanvoer en vraag te managen. De ontwikkeling van smart grids zijn een belangrijke vereiste voor een schoon, betaalbaar en betrouwbaar energie systeem. Door smart grids kunnen piek belastingen worden gereduceerd en kan het energie netwerk worden gestabiliseerd. Het Smart Islands Energy System (SMILE) zal negen verschillende smart grids demonstreren en testen. Het einddoel van het project is om deze negen technologieën op de markt te introduceren.
- District heating plant/Stadsverwarming: deze installatie tussen twee dorpen Ballen en Brundby draait op versnipperd stro. Het verwarmt twee dorpen door warm water dat door zeven kilometer geïsoleerde leidingen stroomt. De consumenten van deze verwarming zijn tevens eigenaar van deze stadsverwarming d.m.v. een coöperatie.
- Electrische auto's en zonnepanelen door de gemeente Samsø. De gemeente Samsø heeft een groot carport gerealiseerd met zonnepanelen om elektrische auto's op te laden.

Daarna was het alweer tijd om naar de Ferry te gaan.

Avondprogramma donderdag 30 juni
Om 17.45 uur verzamelden we ons weer bij de hotelreceptie om te starten met het avondprogramma dat in het teken stond van stadsontwikkeling/urban development. We kregen een introductie in het kantoor van de afdeling stadsontwikkeling van de gemeente Aarhus waar op een maquette de wijk zichtbaar was waar we daarna zouden gaan kijken. Aarhus Ø. The island zoals het ook wel genoemd wordt. De nieuwste wijk van Aarhus.

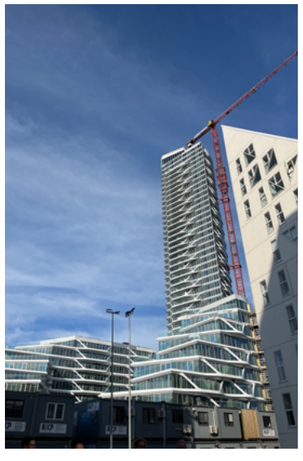
Bente Lykke Sorensen leidt de ontwikkeling en realisatie van deze wijk en nam ons mee in de planvorming en de gedachte achter het concept. Aarhus Ø is al voor een groot deel gerealiseerd en heeft een geheel eigen sfeer.

Na de introductie startte de rondleiding door dit bijzondere deel van Aarhus. Een van de meest opvallende ontwerpen is de ijsberg, 'the Iceberg'. Een foto hiervan is tevens gebruikt op de cover van het programma boek en dit verslag. Andere noemenswaardige delen van Aarhus Ø zijn:

- Het haven bad, The Harbor Bath ontworpen door de bekende Deense architect Bjarke Ingels Group (BIG)
- The observation tower

De rondleiding door Aarhus Ø eindigde niet op dit observatie punt, maar de groep van Regio Foodvalley kreeg de unieke mogelijkheid naar de top van de 'lighthouse"te gaan. Het in aanbouw zijnde gebouw, dat het hoogste gebouw van Denemarken zal worden gaf een indrukwekkend uitzicht over heel Aarhus. Met als extra verassing een glas champagne met aardbeien op 142 meter hoogte

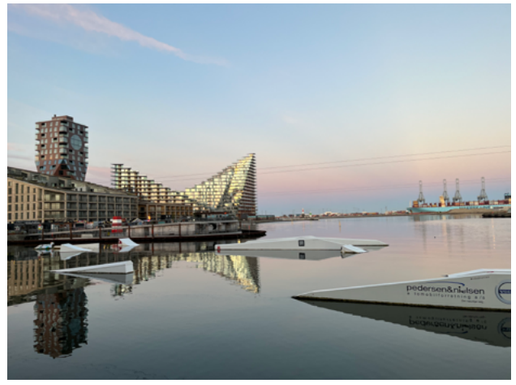

Deze dag werd afgesloten met een heerlijk diner in restaurant Feast in Aarhus Ø waar iedereen met elkaar kon napraten over de ervaringen van de dag en de studiereis tot nu toe.

Dit was ook de laatste avond dat de gehele groep bij elkaar was, aangezien enkele mensen de volgende dag een apart programma zou volgen.

Een mooie gelegenheid voor delegatieleider Hans van der Pas om even stil te staan bij een, tot dan toe, geslaagde reis. Martin Ruiter greep deze gelegenheid aan om te memoreren aan het feit dat dit zijn laatste avond als voorzitter van de Economic Board Regio Foodvalley is, Jan Jacob van Dijk neemt het stokje per 1 juli over.

Jan Jacob van Dijk blikte kort vooruit op zijn aanstaande voorzitterschap bij de Economic Board. Er liggen veel uitdagingen voor de Regio Foodvalley maar zeker ook kansen en de Board wil daar graag een bijdrage aan leveren.

Rob Zaagman (NL ambassadeur in Kopenhagen) dankte de groep voor een inspirerend programma en benadrukte nogmaals de bereidheid van de ambassade om de regio te ondersteunen in het vervolg van de samenwerking met Denemarken. Rob Zaagman zelf gaat met pensioen, maar Renske Nijland, senior adviseur landbouw bij de ambassade zal als contactpersoon van de regio blijven fungeren.

Maria Kallming en Anna Jacobson uit de regio Östergötland spraken tot slot ook hun dank uit aan de regio Foodvalley en vertelden te hebben genoten van het programma. Zij kijken uit naar verdere samenwerking tussen Regio Foodvalley, Aarhus en Östergötland met name op het gebied van eiwittransitie.

1.2.3 Vrijdag 1 juli 2022

The Green Museum
Het grootste gedeelte van de groep vertrok om 8 uur vanaf het hotel naar The Green Museum, op ongeveer een uur rijden van Aarhus

Dit museum is prachtig gelegen in Djursland. Het is een museum over jacht, bossen en landbouw. Er zijn dieren, maar ook een botanische tuin met bijvoorbeeld 281 Deense appelsoorten. Er zijn veel activiteiten en workshops, voor zowel volwassenen als kinderen. Voor onze groep stond koken in het food house op het programma. In vier verschillende authentieke keukens werd gezamenlijk gekookt: een keuken uit 1600, een van 1880, een keuken uit de Tweede Wereldoorlog en een van 1960.

Terugreis
Na dit bezoek volgde een lange, maar goede terugreis naar Ede, waar de bus +/- 23.00 uur arriveerde.

Op de vrijdagochtend waren er twee side programma's:

1 Aarhus University Hospital
Marjolein de Jong (voorzitter Ziekenhuis Gelderse Vallei) en Carolien Huisman (Programmamanager Regio Foodvalley) bezochten het Aarhus University Hospital

Een impressie op hoofdpunten:
- Een interessant bezoek en prima kennismaking met de directeur van het ziekenhuis.
- Er is nog geen directe link met voeding en bewegen richting preventie. Er is nog geen echt contact met de stad en organisaties zoals fysio, wijkhulp. Voeding zit vooral bij de ziekenhuisafdeling (zoals diabetes).
- Het ziekenhuis heeft een hele mooie en complete keuken, ze maken vrijwel alles zelf, 82% biologisch (en met inkoop niet meer te verhogen, vandaar ook de nadruk op zelf maken)
- Veel eiwit-verrijkt
- Logistieke uitdaging voor groot ziekenhuis (40 min reistijd met de karren van keuken tot uiterste punt)
- Gezond is de kern, maar voor medewerkers (en patiënten?) is het wel degelijk ook lastig om ongezond voedsel uit te bannen
- Medewerkers kunnen afhaalmaaltijd mee naar huis nemen (dit wil Ziekenhuis Gelderse Vallei ook graag ontwikkelen)
- Belangrijk om mensen goede informatie te geven en argumenten waarom voedsel en gezondheid samenhangen

2 Agro Food Park
Anne-Jo Smits van het Poultry Expertise Centre had diverse ontmoetingen/kennismakingen op het Agro Food Park.

Het Agro Food Park had een zogenaamde open meeting georganiseerd voor PEC en dit ook op de website gecommuniceerd

AGRO FOOD PARK

Drop-in meeting: Poultry Expertise Centre

The highly recognized Poultry Expertise Centre from Holland focuses on the development and diffusion of knowledge and innovation. Their projects address issues in the international poultry industry.

You can meet Poultry Expertise Centre on July 1st from 11.00-14.00. Poultry Expertise Centre will be ready for a 1:1 metting with your company, if you are looking for a knowledge partner in the poultry industry.

At the meeting you will get an insight in their facilities and projects. They have projects on the following topics within the poultry sector: emission reduction, alternative proteins (a.o. insects), outbreak management, transport, red mites, data, consumer perception and other subjects that have to do with innovation, demonstration and knowledge transfer. They are interested in working together on making the poultry sector more sustainable.

If you wish to have a meeting with Poultry Expertise Centre or if you have any questions about it, you can contant Community Manager of Agro Food Park Søren Madsen on **srma@agrofoodpark.dk.**

- Anne-Jo heeft de vrijdag goed benut en contact gelegd met diverse organisaties. Zo praatte ze verder met het Food & Bio Cluster Denmark over hun instecten netwerk, met het Danish Technological institute (DTI) en met een pluimveebedrijf HK Scan. Anne-Jo zal hier zelf vervolg aangeven en is met een hele lijst actiepunten terug naar Nederland gegaan.

2 EVALUATIE EN VERVOLG

Onderstaande evaluatie is tot stand gekomen op basis van input van de deelnemers.

2.1 Wat is inhoudelijk bijgebleven? Wat kunnen wij van de Denen leren?

Algemeen

- De reis leert dat we internationaal met vergelijkbare uitdagingen te maken hebben.
- Het is als verrijkend ervaren om vergelijkingen te maken hoe zij enerzijds het organiseren, anderzijds het financieren en inhoudelijk problemen aanpakken.
- Kennisuitwisseling met Nederlandse stakeholders, uitwisseling van kennis op onderwijsgebied, het in contact brengen met elkaar van Nederlandse- en Deense bedrijven zijn mooie uitdagingen.

Landbouwtransitie/Voeding/gezondheid/eiwittransitie

- In alle Deense presentaties is vooral bijgebleven dat de Deense agrarische sector alle milieutechnische uitdagingen onderkent met als belangrijke uitgangspunt dat dit hun internationale marktpositie niet verslechterd, maar verstevigd.
- Het deels reguleren & stimuleren vanuit overheidssteun maar wel in een (semi) private setting, is heel interessant. Ook het uitgebreide netwerk wat er is om boeren te ondersteunen, voorheen de landbouwraden bij ons, is echt een relevant leerpunt!
- We hebben veel overeenkomsten, maar daar doen wij nog te weinig mee in vergelijking met de Denen. Stel duidelijke doelen/benoem resultaten bv. Het aantal bedrijven wat daar of bij ons onderneemt, het aantal gezamenlijke onderzoeken (bv. eiwitten/proteïnen), het aantal nieuwe plantaardige producten/toepassingen, gezamenlijke promotie etc.
- De eensgezindheid van de Denen: clustering, samenwerking, uitstraling dat er samengewerkt wordt voor 1 Denemarken (Food Bio Cluster, Food Nation) Wat wij daarvan kunnen leren is dat we met alle organisaties die de naam ‘Foodvalley’ dragen beter samen kunnen uitdragen waar we voor staan.
- Zij hebben een sterke gezamenlijke promotie en propositie (Denmarken als Food Nation) met een duidelijk overkoepelend (landelijk) verhaal met cijfers, ambities (Foodagenda 2030), etc.
- Zij werken consequent met de 17 SDG-doelen, dat zorgt voor een gemeenschappelijke taal tussen alle triple-helixpartners en is ook duidelijk voor anderen (landen, bezoekers, etc.)
- Ze zijn echt goed in biologische landbouw, bij ons hoor ik alleen maar problemen (onwil, gebrek aan kennis, te weinig afnemers). Arla gaat veel meer biologische producten in de schappen leggen. Wat zij goed doen is een volledige ketenbenadering op dit thema. Kan bij ons echt beter.
- Er is duidelijk meer overheidsbemoeienis en -sturing, waarbij de regio ook aan tafel zit bij de landelijke overheid en exclusief adviseert en taken uitvoert. Een dergelijke positie hebben wij niet.
- Er wordt veel meer gewerkt met EU-fondsen. Dat roept de vraag op waarom wij dat in onze regio niet doen.
- De discussie over stikstof/emissie reducties en overschakeling naar biologische landbouw.
- Wij kunnen van de Denen leren hoe goed zij qua organisatievermogen de landbouwtransitie hebben ingezet met bijvoorbeeld Food Nation en Seges. Dit soort clubs hadden wij in NL in het verleden als productschappen / landbouwvoorlichting- en uitvoeringsdienst. Denemarken schat ik in, loopt minimaal 3-4 jaar voorop op dat punt. En Aarhus region is een gidsregio voor NL. Het artikel in de Groene Amsterdammer vorige week over boeren in Denemarken onderstreept dit des te meer.

- De hele heldere communicatie door alle partijen over duurzaamheid, gezondheid en circulariteit. De trots over de kennis over landbouw en voeding. De gerichtheid op innovatie en samenwerking in de regio.
- ‘We kunnen leren van de Denen dat het slim is nadrukkelijk vanuit de overheid een keuze te maken; een heldere strategie hoe de landbouw gepositioneerd moet worden (FoodNation), nadruk op duurzaamheid en toekomstgerichte ideeën, funding vanuit overheid op het kennis ecosysteem, nadrukkelijker kiezen voor sectoren waarin geïnvesteerd kan worden (vergelijk in NL de concurrentie tussen sectoren bij het Groeifonds). Die overheidssturing zag je ook terug bij de stadsontwikkeling; de richting uitzetten, heldere kaders geven en dan private partijen de ruimte geven, mooi om te zien!

Energietransitie

- Het proces gaat voor de inhoud: denk na en verplaats je in de inwoners en andere stakeholders. Wat beweegt hen echt (bijvoorbeeld sluiting slachterij, hoge olieprijzen, vergrijzing) en sluit daarbij aan. Dat betekent: de groepen goed kennen, subtiele verschillen begrijpen, doorvragen, denken in termen van 'tribes' of 'parochies' als onzichtbare groepen waar men elkaar vertrouwt.
- Blijf in gesprek en zorg dat je de ongeschreven leiders en influencers aan tafel hebt. Dat zijn soms ondernemers(vertegenwoordigers), burgerplatsforms, 'bekende' dorpsgenoten, bestuurders etc. Ook wel politici, maar pas op met hen een trekkende rol te geven. Dat werkt zeker niet altijd (bv. de gemeente). Organiseer veel stapsgewijze bijeenkomsten waar je probeert in het 'hier' te komen, bv. met kaarten, plattegronden, maquettes.
- Zorg voor een economisch perspectief bij duurzaamheid. Het gaat om werkgelegenheid, om inkomsten, om weg bij dure olie etc. Verrassend vaak is het op Samsø gelukt om projecten financieel rond te krijgen door besparingen elders.
- Laat ingenieurs in het begin niet op de voorgrond treden met studies, berekeningen etc. Je organiseert vaak weerstand en je moet eerst met elkaar een globaal positief plan hebben. Daarna volgen pas de (technische) details. Soms moet je (bv locatie windmolens) incalculeren dat de beste plek niet mogelijk is en slim omgaan met een gewenste uitkomst. Eerst een ander voorstel doen waar verzet tegen komt bijvoorbeeld en dan op grond van die argumenten naar een andere locatie kijken.
- Denemarken (en zeker Samsø) is van oudsher high-trust en gericht op coöperatief werken. Daarom kon er bijvoorbeeld voor het warmtenet deur aan deur geworven worden en is het systeem van een aandeel in een windmolen kopen snel geaccepteerd.
- Samsø is trots op haar identiteit en producten (aardappels, aardbeien etc.). Ze leveren een meerprijs op en het is wat waard die te bewaren. En eiland = wij tegen het vasteland, onafhankelijk en eigen. Daar past heel goed bij om eigen elektriciteit op te wekken, minder Russisch (duur) gas te gebruiken, reststromen (stro) in te zetten etc. Het vormt één verhaal.
- Start waar het mogelijk is met kleine stappen en waar er toch al een andere kostenstructuur is (bv. in de haven met opslag op liggeld voor elektriciteit, bij het gemeentehuis dat dienstauto's nodig heeft).
- Kijk bij een project wat je nog meer kan doen. Voorbeeld is het microklaver inzaaien (vangt stikstof weg) op het veld naast de zonnepanelen bij het gemeentehuis.
- Het verhaal van Søren Hermansen sprak vooral aan door de manier waarop hij draagvlak vond bij de lokale bevolking.
- Alle keuzes die daar gemaakt zijn wordt heel goed uitgelegd. Niet alleen het technische verhaal, maar ook door aan te sluiten bij vragen van de bevolking.
- De Smart Grid was heel interessant. Met behulp van algoritmes en andere technologie de energie zo goed mogelijk verdelen zodat vraag en aanbod van elektriciteit perfect wordt verdeeld. De technologie die daarachter zit is open source en dus voor iedereen beschikbaar. Interessant om te bekijken of dat in Nederland ingezet zou kunnen worden.
- Aanpak in samenwerking en intensief betrekken stakeholders; lead niet bij overheid maar “markt”; bekijk regio als eiland en ga doen wat nodig is.

2.2 Evaluatie

Tips voor een volgende studiereis:

- Een volgende studiereis gezamenlijk voorbereiden met WUR en Foodvalley NL
- Meer ruimte voor side events en/of meer toegespitste programma's voor niet alleen Regio Foodvalley als geheel maar ook voor de individuele deelnemende organisaties
- Vooraf beter nadenken/meer inzetten op een meer diverse afvaardiging/delegatie. Probeer vertegenwoordigers mee te nemen van alle 8 regio- gemeenten. Deelname van bijvoorbeeld provinciale en nationale parlementariërs, ambtenaren etc. kan ook waardevol zijn.
- Erg vol programma (iig groep 2) waardoor het programma met name gericht was op zenden en ontvangen, waardoor de dialoog soms beperkt was. Iets meer tijd voor dialoog was wellicht goed geweest.
- Verhouding busreis/duur programma was nu vrij kort. Wellicht volgende keer een dagje langer?
- Het middagprogramma van zowel landbouw als voeding (wat nadrukkelijk werd aanbevolen door de Deense partners) was achteraf minder aansluitend en relevant. Voeding te wetenschappelijk en landbouw te weinig aansluitend. Achteraf was het wellicht passender geweest in het landbouwprogramma nog een boerderij te bezoeken die de transitie naar biologisch/natuur inclusief al heeft doorgemaakt bijvoorbeeld. In Denemarken hebben dit soort boeren direct een verdienmodel. En hier zitten boeren bijvoorbeeld nog vast tussen voerleverancier en de bank. Daar hadden we nog meer van kunnen leren.

Tops:

- Gezamenlijke busreis werd als grote meerwaarde beschouwd. Het intensiveert het interne netwerk binnen onze regio. Het bood een goede mogelijkheid elkaar te leren kennen, samenwerking te verstevigen, aanknopingspunten voor samenwerking te verkennen, te reflecteren op samenwerking in de regio en vandaaruit vooruitkijken
- Programma onderdeel bezoek aan Aarhus Ø met focus op stadsontwikkeling was verassend en inspirerend.
- Het gezonde en lekkere eten tijdens de reis was van goede kwaliteit en werd met trots en vakmanschap gepresenteerd.
- Goede organisatie.
- De sfeer onderling, evenals de sfeer met de partners van Deense zijde was uitstekend.

Suggesties voor follow up samenwerking Regio Foodvalley-Aarhus

- **EU fondsen:** Maak (meer) werk van EU fondsen. De gezamenlijke propositie eiwittransitie met de Zweedse regio Östergötland en Aarhus is een goede start, maar er zit zoveel meer potentie in voor onze regio.
- Werk aan de **verbinding tussen Foodvalley NL en de regio** en vice versa. Verkennen of en zo ja, hoe de Economic Board hierin een rol zou kunnen spelen
- Veel kansen om van elkaar te leren en samen te werken tussen Regio Deal en Seges Innovation: Het emissieprogramma, die SEGES aan het ontwikkelen is en via masterclasses direct inzet bij boeren, kunnen we koppelen aan de Regio Deal. Inmiddels is er al contact gelegd met Ivar Ravn van Seges en is ook Mariken Fellinger hierbij ingeschakeld. Kansen voor samenwerking (ook op andere thema's zoals verdienmodellen/innovation ecosystems) zoals gezamenlijke EU aanvraag met Seges innovation als een van de partners.
- Een van de uitdagingen van organisaties zoals Regio Foodvalley en Business Region Aarhus is om hun **naamsbekendheid** te verhogen waardoor bedrijven, scholen, organisaties makkelijker de verbinding kunnen maken. Gezamenlijke deelname aan bijvoorbeeld beurzen, exposities zou hierin kunnen helpen.
- De presentatie van ISI Food Protection is echt relevant voor een aantal start-ups in onze regio/ op het **WFC**. Actie WFC: kijken of het interessant is om een online introductie van ISI te organiseren tijdens een van de netwerkbijeenkomsten van het WFC.
- Samenwerking met Aarhus op het gebied van **Insecten kweek** is kansrijk. Dit thema zou meegenomen kunnen worden in de te organiseren conferentie.
- Studiereis voor boeren organiseren naar Denemarken. **Verkennen** of er al contacten zijn tussen LTO projecten en Seges innovation?
- Om in gedachten te houden: de **economische benadering voor de energietransitie**. Dit kan mogelijk interessant zijn m.b.t. de landbouwtransitie en mogelijke gevolgen voor de economie van Regio Foodvalley. Timing is bij een dergelijke aanpak van cruciaal belang.
- Na de zomer contact opnemen met de partners in Aarhus om toe te werken naar een gezamenlijk **voorstel** waar de **samenwerking** voor de komende 2 jaar in uitgewerkt en geconcretiseerd wordt.
- Een **consortium** in onze regio samenstellen om deze internationale samenwerking met Aarhus te continueren. (Foodvalley NL, WUR en meer bedrijven zoeken die kunnen aansluiten bij deze samenwerking. Wellicht is deze samenwerking ook interessant voor AgriFood Capital?
- De **conferentie** die het Food and Bio Cluster Denmark in 2023 in samenwerking met Regio Foodvalley wil gaan organiseren zal daar in ieder geval onderdeel van uitmaken.
- De samenwerking/gezamenlijke propositie op het gebied van **eiwittransitie** zal na de zomer verder worden gecontinueerd.

Dank aan alle deelnemers voor hun actieve deelname, interesse en enthousiasme!

2.3 Contactpersonen

Contactpersonen Regio Foodvalley vervolg studiereis Aarhus:

Sanne van Laar
Programmamanager Eiwittransitie
E sanne.van.laar@regiofoodvalley.nl
T +316 33 27 09 99

Carolien Huisman
Programmamanager Circulair
E carolien@regiofoodvalleycirculair.nl
T +316 52 46 45 92

Contactpersonen en contactgegevens:

Ambassade Kopenhagen
Renske Nijland
Senior Agricultural Advisor
E renske.nijland@minbuza.nl
T + 45 33 70 72 37
M + 45 40 60 72 37

Agro Food Park
Søren Madsen
Community Manager Agro Food Park
E srma@agrofoodpark.dk
E soemad@aarhus.dk
T +45 21 63 88 46

Food and Bio Cluster Denmark
Lars Visbech Sørensen
CEO
E lvs@foodbiocluster.dk
T +45 89 99 25 02
M +45 40 56 71 28

Food and Bio Cluster Denmark
Susanne Baden Jørgensen
Senior International Manager
E sbj@foodbiocluster.dk
M +45 25 21 08 12
LinkedIn

! Lars Visbech en Susanne Baden Jørgensen zijn eerste contactpersonen in het vervolg op de samenwerking tussen Regio Foodvalley en Aarhus Business Region. (in opdracht van Business Region Aarhus) Geadviseerd wordt om Benjamin Holst en Lasse Schmidt (zie onderstaande contactgegevens) wel op de hoogte te houden van het vervolg.

Contactpersonen en contactgegevens:

Business Region Aarhus
Benjamin Holst
Head of Secretariat
E benhol@aarhus.dk
T + 45 24 80 62 89

Business Region Aarhus
Lasse Schmidt
Consultant
E sclas@aarhus.dk
T +45 20 35 19 60

SEGES Innovation
Ivar Ravn
Direktør for Digital
E ivr@seges.dk
T +45 30 92 17 06

Innovation centre for Organic Farming
Kirsten Holst Sørensen
CEO Centre for Organic Farming
E kirh@icoel.dk
M +45 20 93 09 65

Food Nation Denmark
Mie Ole Lauritzen
Business Development and Partnerships
E miol@foodnationdenmark.dk
T +45 21 28 66 39

University of Aarhus
Christina Dahm
Food & Public Health
E ccd@ph.au.dk
M +45 23 32 18 75

ISI Food Protection
Dieter Elsser-Gravesen
Director
E info@isifoodprotection.com
T +45 87 40 87 45

Arla Innovation Centre
Maria Holm Christiansen
Senior Innovation Project Manager
E machc@arlafoods.com

University of Aarhus
Trine Kastrup Dalsgaard
Food Scientist
E trine.dalsgaard@food.au.dk
T +45 22 41 09 42

Energy Academy
Søren Hermansen
Director
E sh@energiakademiet.dk
T + 45 21 64 43 91

Aarhus Municipality
Bente Lykke Sørensen
Leading the city development
E sso@aarhus.dk
T +45 51 57 64 18

Regio Foodvalley

Bezoekadres: Raadhuisstraat 117
6711 DS Ede
Postadres: Postbus 9022
6710 HK Ede
Telefoon: 0318 - 680 667
Website: regiofoodvalley.nl